

МСС

БЕОГРАД

13-16. IX 2006.

**НАУЧНИ
САСТАНАК
СЛБИСТА
У БУКОВЕ
ДАНЕ**

**ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКА –
ДЕСКРИПТИВНИ И НОРМАТИВНИ
ПРИСТУП**

36/1

БЕОГРАД, 2007.

Милица Радовић-Тешић
Београд

ПРОБЛЕМИ ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКОГ НОРМИРАЊА У ОПИСНИМ РЕЧНИЦИМА СРПСКОГ ЈЕЗИКА

У раду се разматрају питања везана за практичне проблеме који се појављују при дескрипцији речи и њихових значења у великом описном речнику САНУ. Указује се на то како су временски период у коме се Речник израђује и времена правописних језичких норми утичу на стандардизацију значења. На примеру глагола ославити показује се на које све проблеме лексикограф налази при квалификацији речи које су изашле из свакодневне употребе.

1. Када је пре четврт века (1980. године) једна од тема Научног састанка слависта у Вукове дане била „Развој књижевнојезичке норме на српскохрватском језичком подручју“, није се ни претпостављало да ће управо из те и такве широко засноване стандардизације проистећи више, бар номинално, савремених књижевних језика.¹ У међувремену су се језичке варијанте и подваријанте претвориле у националне језике и то се, лингвистички па и нормативно, још у доброј мери недефинисано стање, одржава и данас.

За лексикографске пројекте какав је *Речник српскохрватској књижевној и народној језика САНУ*, који дуго трају и преживљавају сва времена друштвених и лингвистичких турбуленција код нас (године 1941, 1954, 1960, 1971, 1991 ...) свака промена или недефинисаност књижевнојезичког стандарда оставља неугодне последице. Дугорочна израда овог у класичном смислу описног речника, условила је и претрпела, на пример, само до данас (у израђених 17 томова), промену чак три правописа – Белићев (примењиван за слова А и Б), новосадски правопис српскохрватског језика из 1960. године (слова В–Њ), Матичин правопис српског језика из 1993 (слово О) са великим изгледима да наредна слова буду усклађивана са новим ревидираним правописом, чија израда је већ поверена једној екипи стручњака, одн. *Комисији за израђење и исцртавање правописне проблематике* Одбора за стандардизацију српског језика.²

¹ В. Развој књижевнојезичке норме на српскохрватском језичком подручју, Научни састанак слависта у Вукове дане, 10/1, Реферати и саопштења, Београд 1981, стр. 5–191.

² Извештај о активностима на ревизији Правописа, који је потписао Мато Пижурица, председник Комисије, може се наћи у *Списима Одбора за стандардизацију српског језика*, VIII,

Поглед на нормативно у лексици пре 25 година и данас не може, хтели ми то или не, остати сасвим исти.³ Лексичка база речника тезауруса, међутим, која је и даље у процесу обраде, остала је иста, ограничена додуше на годину 1990. У том смислу, чини се, наизглед парадоксално, да колико год је Речник САНУ принуђен да прати и примењује књижевнојезичке узусе, толико је, такође, он истовремено најмеродавнији, будући да његова израда још увелико траје (рецимо, само слово П обухватиће око 5 томова), да ту норму усмерава или да бар на њу утиче. Због своје несумњиве фундаменталности и, дакако, свеобухватности, управо он нуди најпоузданије и најауторитативније индикације, не само за семантичка, него и граматичка поља обраде. Имајући изузетно широко заснован корпус (који је хронолошки ушао у 3. век), те због природе лексички организованог језичког богатства, велики Речник већ сада, у недовршеном облику, представља најзначајнију допуну свакој новој граматици (в. *Vašistić T.*, Лексикографија 1982, 9). За илустрацију ево један пример. Не постоје у овом тренутку, осим у Речнику САНУ као вековном пројекту, никакви практични изгледи да се негде системски граматички и нормативно обради лексика хиљада глагола (с префиксом или без префикса), типа, рецимо, глаголског облика *оџужјеџиџи/оџужјеџиџи* (покојника) који ће се у 18. књизи појавити под одредницом *оџужџиџи* са (дис)квалификацијом: дијал./екатски/ ијек./авски/ или: некњ./ижевно/ ијек./авски/.

2. С друге стране, данас су многе очи упрте у тај и такав Академијин речник, у нестручној јавности више, или углавном, због „неадекватног“ удвојеног назива, који више не прати или не може да прати, ни само име језика, а самим тим стриктно ни његову норму. А у стручним круговима Речник се гдекад „прозива“ и због своје класицистичке концепције, која не пружа експлицитно, нити на модеран начин, у складу за развојем лингвистичке науке, све граматичке и семантичке информације, какве лексикографска дела савремених европских језика већ одавно поседују. Ипак, ако пажљивије пратимо однос према семантици, колокативности, граматици реченице или дискурса у последњим књигама, приметимо да се развој лексикологије и других лингвистичких дисциплина у завидној мери одразио и на обраду лексике. Упоредимо ли нпр. речи *зайворен* и *зайворџиџи* (6. књига) према антонимном пару *оџворен* и *оџворџиџи* (18. књига, у фази редакције) приметимо квалитетније представљену микросемантичку разуђеност другог пара.

Замишљен као речник народног српског језика, који треба да покаже његово богатство, он се стицајем одређених друштвено-политичких и историјских околности, остварио (бар у његовом засад већем делу 17 израђених књига) као речник „српског и/или хрватског“ језика уз све оно што његова штокавска народна подлога има и његова новоштокавска књижевна стандардизација до 90-их година 20. века надограђује.⁴ У реално тако сложеним

Београд 2005, стр. 88.

³ О раслојавању лексике и нормативним питањима у актуелном времену в. Ристић С. 2006.

⁴ Инсистирање на нормативности у лексикографији и лексикологији, управо из ових разлога, посебно је својевремено иницирао на научном скупу у Београду Далибор Брозовић залажући се да речници на „razini standardnoga jezika moraju sadržavati i stanoviti normativni aspekt“ (D.

околностима, чини се, да у овом тренутку нема важнијег лингвистичког задатка у србистици него да се, кроз сучељавање различитих стручних и ауторитативних мишљења, озваничи даља концепција израде Академијина речника, укључујући и евентуално (пре)именовање. Тиме би се ставила тачка на разна нестручна мишљења и полемике које се воде по новинама, а којима се проблем више замућује и скреће у нежељене воде пуне различитих негативних емоција. Но, независно од тога да ли ће бити донета чврста решења, не само у лингвистичком и лексикографском смислу, него, на концу, и у не мање важном, кадровском и материјалном – његова даља израда ће пратити развој језика као понуђену датост и неће објективно моћи да се прилагођава текућим захтевима тренутка.

3. Чињеница да је лексичко нормирање, како у виду норме употребе тако и као норма кодификације, у односу на граматичко (тј. фонетско, морфолошко и синтаксичко), било у нашој језичкој литератури најмање теоријски разрађено, не значи да је у педесетогодишњој лексикографској пракси оно било потпуно дезавуисано. Само се по себи разуме да је лексика по природи својој најмање подложна језичкој стандардизацији.⁵ Сама употреба лексике припада индивидуалном избору сваког појединца који говори или пише. Често је управо избор лексике огледало његове језичке припадности, било стандарду, било дијалекту. Један прилог Матицином актуелном правопису, свакако из пера М. Пешикана, насловљен *Имена и њихове нормe* отишао је свесно „изван меродавности језичког нормирања“ те „прекорачујући оквире обичне правописне тематике“ ушао у поље језичке културологије. Уз залагање за слободан избор као „главну норму личног именослова“ и са пуним уважавањем обичајне нормe, данашња правописна норма не регулише облик имена него начин писања и граматички тип промене. (Ово нам потврђују имена у студентским индексима: *Миљана* м. Милијана, *Вилеџа* м. Виолета, *Мишило* м. Михајило и сл.). Посебно је вредно обратити пажњу на четири начелна става правопис(а)да што се односе на *културне нормe њросторних имена*, а која се тичу домаћих географских имена и урбане микротопонимије.

4. Овом приликом нећемо говорити о проблемима стандардизације лексике у великом описном речнику у околностима најновијег национално-територијалног раслојавања језика, иако се та тема не може скинути са текуће

Врозовић, *О садржају појма норма и лексикологији и лексикографији*, Лексикографија 1982, 15). Неки његови ставови изнети у реферату изазвали су тада велику позорност публике али и полемичке тонове.

⁵ Најискуснији лексикограф нашега времена и нормативист, стожерни аутор важећег Правописа српског језика (1993), писао је седамдесетих година прошлог века, у време жестоких полемика око Речника двеју матица (Матице српске и Матице хрватске), да је нормирање лексике „област језика где нормативна интервенција мора бити најудржљивија, где би сувишна крутост нанела највише штете. Треба се чувати тога да сматрамо неправилним све речи на које нисмо навикнути, јер то води сиромаштву и малокрвности језичког израза, његовом свођењу на једну суху, клишетирану фразу, лишену живости и звука, боје и шарма ... речник је поље где језик живи, где се богати и овладава новим могућностима“ (Пешикан М. 1970, 185–186).

На већ поменутом скупу слависта три реферата су се односила на лексичку норму: Јован Кашпић, *Сиварање лексичке нормe њоком њрве њоловине XIX века*; М. Дешић, *Рјечници и књижевнојезичка норма* и Д. Гортан-Премк, *О неким њроблемима синџаксичке нормe у Речнику САНУ* (Научни сасатанак слависта, 1981).

траке, јер је и даље актуелна.⁶ (Како ће се нпр. обрадити заменица *џико*, која на синхронном нивоу више не припада српском стандарду, а под одредницом *ко* (у 9. кв.) стављен је знак једнакости (=) са *џико*, што је било у складу са тадашњом правописном нормом.). Даље ћемо обратити пажњу на неке проблеме лексичко-семантичког нормирања у актуелној лексикографској дескрипцији.

Садржај појма *норма*, пошто је реч о тезаурусу, најмање се односи на избор речи, тј. афирмацију употребе или забране употребе одређене речи или њеног појединачног значења.⁷ Традиционално се то, иначе, своди на пуристичке захтеве ка апсолутној чистоти језика.⁸ Ако би тај аспект лексичке норме само то подразумевао, онда би се она сводила на неколике стотине речи. У лексикографској пракси у Речнику САНУ лексика се не селекује на такав начин. Ипак, може се говорити о избору речи као нормативном поступку у смислу методологије израде, тј. концепцијског *неуношења* неких лексичких слојева, као што је, на пример, уско стручна термилошка лексика која не може да уђе у национални језик као лексика општег значаја, вулгарна лексика (*verba orscena*), део сленга и различитих експресива, асемантичка лексика коју чине измишљена имена и надимци из књижевних дела, микротопонимија, присвојни придеви од личних имена, ефемерна лексика као што су рекламни називи прехрамбених и хемијских производа, неадаптиране речи страног порекла и сл. Норми је такође подложна околиционална лексика која је непоуздана, заправо аграматична, у творбеном или семантичком смислу. Део околиционализама ипак уђе у Речник, највише онда кад за то постоје лингвистички разлози од интереса за српски језик, да се покаже нпр. мера и обим неког творбеног модела који је продро у језик. Тако је био оправдан потпуни унос деривата са префиксом *не-* (око 750 стр., близу један том, у мери колико је то ексцерпцијом захваћено) јер је показао изразиту продуктивност овог занимљивог творбеног обрасца и његов развој у споју са новим основама. Велики део те лексике свакако је секундарног карактера, пригодно употребљен, али и као такав значајан за анализу негације као језичког феномена, за који су заинтересоване и друге дисциплине.

5. Други аспект нормирања – *кодификовање лексике* – појављује се у оквиру лексикографског поступка детерминације, квалификације којима се сигнализира употребни карактер речи или неког њеног појединачног смисла – знатно је сложеније природе. Специфичност српског језика је његова народна база, заснована на једном дијалекту географски широког простора. Међутим, лексички корпус тезауруса превазилази тај дијалекат. Он подједна-

⁶ В. о томе у: Радовић-Тешић М. 2003, 57–62; Радовић-Тешић М. 2005, 67–75.

⁷ Илустративан је пример с тим у вези *џрејорука* групе стручњака пре неколико година, што је касније потврђено и одлуком Одбора за стандардизацију, да се разликују лексеме *саји* и *час* у два термилошка значења (ако су термилошка), па је препоручено за сат: а. *сјава* за мерење времена и б. *60-минућни временски одсечак*. За сва остала значења требало би употребљавати лексему *час* (Српски језик у нормативном огледалу, 2006, 64).

⁸ Неправилно је, вели, ревносни језички чистунац, извесни П. Николић сарадницима Р. САНУ, рећи *Кажем ти задњи џуш* кад нема *Кажем ти џредњи џуш*.

ко црпе материјал из шире штокавске базе, и оне староштокавске, разуме се.⁹ То је практично дефинисано и насловом Речника са атрибутима *књижевни* и *народни*. А кад је *народни*, онда је општи. Тако је Речник у једној мери и „жртва“ свог времена, иако је тај класицистички приступ језику потпуно у складу са европским струјањима из времена кад се дефинисала концепција израде. Из тога разлога заједно се у Речнику нашла књижевна/стандардна и народна лексика и то не само она која је употребљена у књижевним делима него и она из вербалног дискурса, забележена у ауторизованим збиркама речи. Она је начелно подвргнута селекцији онда кад су у питању само дијалекатске варијације ликова речи или варваризми настали под медијским утицајем страних језика.

Регионална лексика по правилу је семантички маркирана иако се и она подвргава нужној граматичкој стандардизацији (нпр. кад су у питању глаголски облици из дијалекатске зоне која не познаје инфинитив).

6. Потребно је обратити пажња на још једну појаву везану за развој језика литературе. Поједина дела савремене српске књижевности, уз то обично критичарски високо вреднована, у наше време карактерише појачана употреба регионалне лексике, са изразитим дијалекатским (односно некњижевним) цртама различитих дијалекатских идиома, староштокавских и новоштокавских. Иако је ова лексика у језичко-стилској функцији, што би значило да као таква не мора да подлеже правописној регуларности, њоме се истовремено, при уклопљеношћу у систем, а то значи при лексичкој кодификацији, крши књижевнојезичка, пре свега граматичка, норма. Навешћемо само нека дела: М. Бећковић, *Рече ми један чоек*, *Ђераћемо се још* и друге поеме, Д. Михаиловић, *Пејријин венац*, Иван Ивановић, *Аризани* и у прошлој години, као егземпларан примерак такве књижевности, добитник НИН-ове награде М. Вуксановић са тзв. романом/речником *Семољ земља* (раније и *Семољ Јора*). Сва ова дела су у корпусу великог речника. Иако није реч о директној конкурентности норми, истовремено се не може тврдити да појава овакве књижевности (чија база уз то припада и различитим дијасистемима) у основи не утиче на кодификацију лексичког материјала.¹⁰

Доследан лексикографски поступак и дескрипција спроводи се у општем речнику према датом разнородном материјалу, где се залази у најразличитије микросемантичке просторе. Лексичко-семантичка норма се примењује и кад, поред обавезе граматичке обраде речи, прозодијских и етимолошких ознака, лексикограф треба да одреди место речи или појединачног значења према ономе што називамо стандардом српског језика. Сигнализирањем употребне равни једне одреднице посебним квалификаторима, успоставља се мера стандардности која регулише и даље смисаоне односе међу речима.¹¹ Так-

⁹ Неким нашим полемичарима, зачудо, то није познато.

¹⁰ На ову литерарну појаву, која је, бар што се тиче савременог српског књижевног језика, била тек у зачетку, указао је Никита Иљич Толстој (Толстој Н. И., *Конкурентција и коезистенција норми у књижевном језику XVIII века код Срба*, Научни сасатанак слависта 1981, 33–40).

¹¹ Један поглед на квалификативе у „нашим рјечницима“ односно у Речнику Матице српске и Матице хрватске изнео је на Научном скупу о лексикографији и лексикологији у Београду 1980. године С. Бабић (в. Лексикографија 1981).

ве експликације, уз помоћ спецификаната, експлицитно показују да ли реч припада општем стандардном језику или је употребно маркирана на други начин. У лексикографском поступку, међутим, до одговарајућих и прецизних *квалификација* није ни лако ни једноставно доћи.

7. У вези са овим чини ми се да је време да се говори о процењивању лексичког потенцијала једне књижевнојезичке епохе (Пешикан М. 1970: 214). По свему судећи њен би крај могао да се поклапа и са крајем 20-ог века. Промене које су настале деловањем процеса спонтане (понекад и дириговане) лексичке еволутивности, што је захватила последњу деценију 20. века, а свакако већ дубоко прожелла почетак 21. века, драматичним убрзањем глобалне информатике, економије, музике, филма, војне индустрије па све до хране, хигијене, моде и др. одражавају се у текућем лексикографском поступку не само у семантичкој идентификацији него и у дескриптивној квалификацији. Под утицајем нове лексике наједанпут су многе речи постале условно речено *изобичајене*, сувишне и непознате млађим генерацијама. (На тестовима из лексикологије чак и одлични студенти не знају без контекста да денотирају реч: *кладенац*, *новесмо*, *обојак*, *бехар* и сл.). Читави језички слојеви почињу да застаревају. Супротно томе, помера се хијерархија значења неких речи, развијају се нове употребе. Узмимо нпр. реч *џрича*. У разним контакт-емисијама најчешће су фразе: *Нисам из ње (неке) џриче*. *Како изаћи из ње џриче*. *Влада је у њој џричи* и сл. Најактуелније значење речи *мрежа* није више она „рибарска“ или „паукова“ него „мобилна“, „интернет“, „кабловска“, па имамо синтагме: *моја мрежа*, *џреко моје мреже*, *у мојој мрежи* па: *мрежа не функционише*, *мрежа се изјубила* и сл. Данас фразеологизам *бићи у мрежи* има афирмативно значење, предност је *бићи умрежен*.

Друштвене промене почињу да (насилно) мењају структуру српске реченице. Афирмишући равноправност полова или родну равноправност један лист објављује текстове доследно употребљавајући реченице са удвојеном конгруенцијом: *Све њо време, власт и џредставнице/ци државних инстџиуција биле/и су инерџне/и, сем малих изузетџака. – Аџтивисџи/аџтивисџиџиње су џрејознале/ли џоље кулџуре као добар начин за џовећање видљивосџи*. Таман посла да смо против равноправности полова, напротив. На *борџиње* ћемо се већ и навићи, али на овакве реченице не треба да се навикавамо. Оне би нашу синтаксу учиниле рогобатном, а језик непогодним за комуникацију. Губи се из вида да се друштвена и културна стварност не може одмах да одрази у језику. Ту стварност језик прати увек у потребној мери. А да ли ће српски језик направити дистинкцију између *шефовице* и *шефице*, тако што ће прва бити „шефова жена“ а друга, (по моделу *деганице*) „жена шеф“ видеће се у Речнику САНУ кад се он заврши словом Ш. Да ли ће *биолошџиње*, *секретџарке*, *деганице* и сл. остати неологизми или продрети у систем, показаће временска дистанца.¹² Речи се не предлажу за употребу, оне се употребљавају.

¹² В. текст Свенке Савић, *Женски род за жене*, Политика, 9. 9. 2006, стр. 6.

8. Запажамо да израђивачи описног речника у овом тренутку имају читав низ нових проблема који се морају решавати од случаја до случаја, јер често нису само начелне природе. Постоји неколико група квалификатива (датих у виду скаћеница) којима се на неки начин нормативно спецификују лексеми и њихова значења. Ти квалификативи нису сви потпуно једнозначни него понекад утичу и на друга одређења: стилска, временска, географска, фреквентивна и др. Речи или значења које немају никаквих додатних квалификатива процењује се да припадају општем лексичком фонду као стандарду. Наравно да се то не може доследно и прецизно спровести. Осим тога, на саму процену у доброј мери утичу тзв. нелингвистички фактори: време кад је књига рађена, образовање и стручност лексикографа, недовољан корпус и сл. Квалификативе (или *дисквалификације*) који у себи садрже нормативни аспект можемо сврстати у неколико група. Њима се ближе одређује:

- а) *регионална и дијалекатска лексика*
- б) *терминолошка лексика*
- в) *лексика семантички ограничене стандардности*
- г) *лексика ограничене употребе (са стеновишћом сусјетној)*
- д) *застарела лексика*¹³
- ђ) *лексика тврђено нестандардна и неуклопљена у систем*

Највећи степен лексичко-семантичког регулисања имају квалификативи са следећим техничким скаћеницама: *нераспр., индив., необ., неуб., неог.,* а остали залазе и у другу нијансу одређења: *ков., варв., дијал., јокр., зай. кр., засп., исп. кр., калк, нар., нект., неол., јуђ., фам.* и др. Није тешко приметити да су квалификативи нека врста стручних допуна речничких дефиниција, које се иначе морају исказати крајње језгровито. Услед лексикографских ограничења дефиниције не подразумевају саопштења путем исказа. Њихова информативност је, дакле, велика. Као проблем се донекле само може поставити њихова неједнозначност, понекад и синонимичност или испреплетаност значења: *необично и неубичајено, етнографија и изразање, нераспростирањено и индивидуално, штировачки и жаргонски, фамилијарно и разговорно, јокрајински и дијалекатски.* Но, да би семантика неке речи добила одговарајући нормативни квалификатив мора да се узимају у обзир сви смисаони параметри, али и синтагматски и парадигматски односи у којима се она појављује. Сваки квалификатив у принципу сужава употребну вредност речи. И у томе треба имати меру, па није препоручљиво тежити по сваку цену нормативистичким одређењима те врсте. Нису необичне, неубичајене, нераспростирањене све речи које појединац, чак и кад је високо образован, нема у свакодневној комуникацији. Зато и кажемо да један језик припада народу, нацији. Да се послужимо речима Ирене Грицкат: „Сваки велики описни речник је нека врста језичког и националног самопотврђивања и заокруживања у целину.“

¹³ Пошто Речник САНУ није завршен, како је првобитно планирано, у једном веку, његова синхрона равна је временом попримила и неке особине на основу којих се могу пратити и дијахрони процеси у српском (и хрватском) језику.

9. Навешћемо пример једне речи из текуће праксе у великом описном речнику САНУ (18. књига). Њена лексикографска структура изгледа овако.

Глагол **ославити** има 9 значења и подзначења. Нико од десет анкетираних лексикографа није употребљавао ту реч, а пре разгледања корпуса само су два лексикографа знала да денотирају по једно њено значење. Шта показује корпус којим располажемо. Глагол је распрострањен на географском подручју Србије, Босне, Војводине, Славоније. Забележио га је и Вук у Српском рјечнику. Има га и данас у Тршићу. Употребљавају га многи писци, неки често: Милан Ђ. Милићевић, Змај, Војислав Илић, Ј. Веселиновић, Петар Кочић, Момчило Настасијевић, Станислав Винавер, Божидар Ковачевић, Милорад Шапчанин, а од савремених само (и често) Бошко Петровић. Ми га данас не употребљавамо. Изобичајен је, није необичан, није неуобичајен. Чак ниједно значење није данас актуелно. То је спољна, фактографска слика глагола *ославићи*.

Ипак, лексикографска обрада са употребним потврдама не даје повода за безбедно ограничење употребе. И да ли такву српску реч, реч са словенским етимолошким кореном уопште треба (дис)квалификовати? Њена семантичка структура изгледа овако:

1. а. *узети маха, овладати*: осливио снег, осливило зеленило. б. *нагоћи, набујати, нарасти (о води)*: осливила вода.
2. *расићи надвладати, освојити друго расићи*: осливила трава лук.
3. а. *сванути, осванути, настати (о јутру, зори, дану)*: осливио дан, осливило јутро, осливила зора б. *оіранути, синутити (о сунцу)*: док не осливи сунце. в. *настиути, настати (о пролећу)*: осливило пролеће. г. безл. *ојужити, поустити (о мразу, хладноћи)*; *оітојити*: данас мало осливило.
4. *освојити, заузети (іериторију и сл.)*, *завладати (іериторијом и сл.)*: у нар. песни: зулумћари осливили; те по луци Москов осливио.

Овоме се као хомоним (а можда је реч и о полисемји) може додати значење из хрватског приморја, из котара сењског: *постати ишиак (о води)*: осливила вода (кад изгуби сланост и постане питка) или из околине Сомбора: *постити најредак у нечему*: Кад човек крене имањем у напред, реку за њега: осливио је.

Утемељеност глагола *ославићи* потврђују и остале изведенице које нуди богата грађа Академијина речника: **ославље**, као индивидуална творевина песника Кошутића – *свануће, освић, настанак*: Док једном, на осливљу пролетњег данка, / тек исклија листак ко сићушна травка, затим **ослављење** заст. *освојење, заузеће*: То с' Јунаци од будућих лета / коим Гениј у средину слета, / Да иј води к' осливљењу света (Славј. 1847, 202) и глагол **ослављивати** са значењима а. *свијати, настати (о зори, јутру, дану)*: осливљује зора (Адамов Марковић П, 1901). б. нераспр. *узмати маха, преовлађивати, настиути*: Турци беху отерани ... почињало је да осливљује своје, српско време (Петровић Бошко 3, 529). На оваквом лексикографском исечку, видљиво је, имали би шта да раде и етимолози словенских језика, а српског пре свега.

ЛИТЕРАТУРА

- Лексикографија 1982:** *Лексикографија и лексикологија*, Београд – Нови Сад 1982.
- Научни састанак слависта 1981:** Научни састанак слависта у Вукове дане, 10/1, *Развој књижевнојезичке норме на српскохрватском језичком погледу*, Реферати и саопштења, Београд 1981.
- Пешикан М. 1970:** М. Пешикан, *Наш књижевни језик на сто година после Вука*, Београд.
- Радовић-Тешић М. 2003:** *Раслојавање језика и његов утицај на стандардизацију лексичких дублејизама*, Зборник радова Пети лингвистички скуп „Бошковићеви дани“, бр. 61, књ. 22, Подгорица.
- Радовић-Тешић М. 2005:** *Стандардизација лексике у условима новије језичке раслојавања*, Зборник радова Шести лингвистички скуп „Бошковићеви дани“, бр. 75, књ. 23, Подгорица.
- Речник САНУ:** *Речник српскохрватској књижевној и народној језика (I–XVII)*, израђује Институт за српски језик САНУ, изд. САНУ, Београд 1959–2006.
- Ристић С. 2006:** С. Ристић, *Раслојеност лексике српској језика и лексичка норма*, Београд.
- Српски језик у нормативном огледалу*, приредили Б. Брборић, Ј Вуксановић, Р. Гачевић, Београд 2006.

Кључне речи: лексичко-семантичко нормирање, квалификатив, раслојавање лексике, селекција, микросемантика.

Милица Радовић-Тешић

THE PROBLEMS OF ESTABLISHING LEXICO-SEMANTIC NORM IN DESCRIPTIVE DICTIONARIES OF THE SERBIAN LANGUAGE

Summary

This paper deals with the practical problems arising when describing words and their meanings in the great descriptive *Dictionary of Serbo-Croatian language of Serbian Academy of Sciences and Arts*. The attention is drawn to how the long period of time during which the dictionary has been made as well as the frequent changes of orthographic norms influence the standardization of meaning. The verb „ославити“ is used as an example which shows the problems a lexicographer comes across when qualifying words that have gone out of everyday use.